

*MLADEN UHLIK, ANDREJA ŽELE, RUSKO-SLOVENSKA SKLADNJA:
PROPOZICIJSKA IN MEDPROPOZICIJSKA RAZMERJA.*

Ljubljana: Založba Univerze v Ljubljani, 2022, 190.

Monografija *Rusko-slovenska skladnja: propozicijska in medpropozicijska razmerja* profesorjev Mladena Uhlika in Andreje Žele s Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani je posvečena izbranim vprašanjem rusko-slovenske kontrastivne skladnje, ki so razdeljena na tri krovna poglavja.

V prvem delu monografije so obravnavana vprašanja *ujemanja, vezave, primika in osnovnih razlik v glagolski vezljivosti med ruščino in slovenščino*. Pri ujemanju so obravnavane različne možnosti na besednozvezni ravni (npr. *наш_M директор* proti *наша_F директорка* pri poklicnih poimenovanjih za nanosnice ženskega spola), na ravni osebkovo-povedkovega razmerja (prim. razliko med *На этой неделе пришло_{SG,N} два отчёта* proti *Та теден ста prispeli_{DU,N} dve poročili*) in na nadstavčni ravni, kamor so uvrščeni ujemanje s povedkovim prilastkom (kot drugotno predikacijo, npr. *Митя вышел из квартиры с расстроенным_{NS}* proti *Mitja je stopil iz stanovanja vznemirjen_{NOM}*), v oziralnih odvisnikih in nadstavčna koreferenčna razmerja. Pri vezavi so izpostavljene aktivna in pasivna vezljivost (z vidika nosilca vezljivosti oz. določil), šibka in krepka vezava (prva navadno izraža neobvezno ali fakultativno vezljivost, npr. *Вася купил Маше мороженое* oz. *Vasja je kupil Maši sladoled*), pri primiku pa je med drugim osvetljena razlika med primično vezljivostjo in družljivostjo – samo pri prvi je zasedeno vezljivostno mesto, npr. *вести себя неприлично, непримерно се obnašati* proti *весело неть, весело peti*. Poglobljeni kontrastivni predstaviti razlik (in podobnosti) v glagolski vezavi med ruščino in slovenščino po sklonih in različnih zgradbah (npr. *руководить, пользоваться* z orodnikom proti ustreznicama *voditi, uporabljati* s tožilnikom) sledi sklep, v katerem so pregledno predstavljena ključna spoznanja iz prvega dela.

Drugi del monografije je posvečen *povratnosti v ruščini in slovenščini*. Opredelitvi povratnosti sledi tipologija povratnih glagolov in zgradb z izhodiščem večinoma v ruščini. Med povratnimi glagoli z izhodiščem v osebkcu oz. vršilcu so izpostavljeni pravi povratni glagoli, povratni glagoli s svojilnim pomenom (npr. *строиться* 'graditi', pri čemer grajeno pripada vršilcu), avtokavzativi (npr. *вернуться, vrniti se*), vzajemni povratni glagoli (*целоваться, poljubljati se*), povratni glagoli s habitualnim pomenom v absolutnih zgradbah (tipa *Ручка пачкается* 'Кemični svinčnik packa'), povratni glagoli s kavzativnim pomenom, ki zmanjšuje vršilskost (in prehaja v trpnost, npr. *Вася постригся на прошлой неделе, Vasja se je prejšnji teden postrigel*), in slovenske splošnovršilske zgradbe (z ruskimi ustreznici, npr. *Некогда се је већ делало* 'Раньше больше работали'). Med povratnimi oblikami, ki se navezujejo na predmet kot prizadeto z dejanjem, pa so analizirane dekvativne (npr. *разбиться, razbiti se*), konverzivne (npr. *покрыться плесенью, pokriti se s plesnijo*), kvazitrpniške (npr. *ломаться, kvariti se*) in trpniške povratne zgradbe (npr. *публиковаться, objavljati se*). V sklepu je primerjana pogostost in produktivnost povratnih zgradb v obeh jezikih.

Tretji del monografije se ukvarja z *medpropozicijskimi razmerji priredja in podredja*. Opredelitvi temeljnih razmerij podredja in priredja ter osnovnih skladenj-

skih pojmov, ki se pojavljajo skozi poglavje (od stavka in propozicije do delovalniških in okoliščinskih odvisnikov), sledi predstavitev različnih razmejitvenih meril med podredjem in priredjem: gnezdenje, položaj veznika, nizanje podredij, vstavljanje v širše skladijsko okolje itn. V nadaljevanju se poglavje posveča delovalniškim in okoliščinskim odvisnikom. Pri prvih se analiza osredotoča predvsem na razliko med veznikoma *что* 'da' in *как* 'kako', ki uvajata odvisnik resnične vsebine (drugi veznik je bolj specializiran od prvega), ter veznikoma *чтобы* 'da; da bi' in *будто* '(kako) da', ki uvajata delovalniške odvisnike neresnične ali vprašljive vsebine. Pri okoliščinskih odvisnikih avtorja najprej povzemalno predstavitva njihovo tipologijo, nato pa obravnavata rabo veznikov *когда* 'ko' in *пока* 'medtem ko, dokler'; medtem ko prvi splošno časovno povezuje različne situacije (je pomensko splošen), drugi izraža časovno omejitve dogajanja (je pomensko bolj specializiran).

Monografija v prvem poglavju prinaša natančno predstavitev skladijskih razmerij znotraj in zunaj stavčne povedi, stanje v ruščini in slovenščini je problematizirano, tako znotraj obeh jezikov (večji poudarek je na ruščini kot ciljnem jeziku) kot med jezikoma. Za slovenski prostor metodološko novo obravnavo povratnosti odlikujejo večplastna razčlenitev razmerij (glede na udeleženska razmerja, stopnjo praznjenja povratnosti, gramatikalizacijo ipd.) in problemsko opozarjanje na stanje v primerjanem jeziku. Analiza kaže, da se po leksikalno-pomenski in skladijski tipologiji povratnosti ruščina in slovenščina, čeprav sorodna jezika, precej razlikujeta. Zadnje poglavje prinaša poleg opredelitve temeljnih pojmov, ki se nanašajo na medpropozicijska razmerja, tudi bogat prikaz različnih meril za ločevanje priredja od podredja. Pregledno predstavitev različnih odvisnikov dopolnjuje podrobnejša analiza rabe (v odvisnosti od naklonskosti, dobnosti) nekaterih ruskih »delovalniških« in »okoliščinskih« veznikov, ki so zanimivi oz. problematični tudi glede na kontrastivno stanje v slovenščini.

Rusko-slovenska skladnja Mladena Uhlika in Andreje Žele predstavlja pomembno dopolnitev (ne samo slovenskih) slavističnih študij, saj gre za prvo monografsko razpravo, v celoti posvečeno natančni kontrastivni obravnavi izbranih skladijskih vidikov ruskega in slovenskega jezika. Monografija osvetljuje tako podobnosti kot predvsem (in to je še posebej koristno) razlike med primerjanima jezikoma ter v slovensko jezikoslovje prinaša nove teoretične in metodološke vidike.

Robert Grošelj
Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta
Oddelek za prevajalstvo
robert.groselj@ff.uni-lj.si